

SUİTDER

SDÜ İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ DERGİSİ

Süleyman Demirel University Journal of Humanities and Social Sciences

Sayı/Issue	63-Haziran 2025/ 63-June 2025
Makale Bilgisi/ Article Info	Araştırma Makalesi / Research Article
Başvuru Tarihi/ Submitted Date:	23 Ocak 2025 / 23 January 2025
Kabul Tarihi/ Accepted Date:	10 Mayıs 2025 / 10 May 2025
Atıf/Citation:	Saday, B. (2025). Hastings 1066: Şarkılara Dökülen Kanın İzinde. Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan Ve Toplum Bilimleri Dergisi (63) 247-266
DOI:	10.35237/suitder.1625603
Benzerlik / Similarity:	%5

Hastings 1066: Şarkılara Dökülen Kanın İzinde

Hastings 1066: Pursuit of Blood Becoming Lyricise

Barış SADAY*

Öz

Savaş, insanlık kadar eski bir olgudur. Bu özelliği sebebiyle tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar görülmektedir. Savaş olgusu, insanın kültür ve düşünce hafızasında da kendisine yer bulmuştur. Onun ardından şarkılar, şiirler ve destanlar dahi yazılmıştır. Orta Çağ, modern insanlık tarihinde uzun ve önemli etkilileri olan bir dönemdir. Her ne kadar tarihçiler arasında, “Orta Çağ aydınlığı/karanlığı” tartışmaları yapılmış olsa da Orta Çağ Avrupa tarihi, pek çok çatışmaya ev sahipliği yapmıştır. Bu çatışmaların sonuçları ve etkileri bakımından bazıları, insanlık tarihinde dönüm noktası oluşturan bir konum kazanmışlardır. Söz konusu çatışmalara pek çok örnek verilebilir: MS 28 Ekim 312 Milvian Köprüsü Savaşı, 10 Ekim 732 Puvaty Muharebesi ya da Tours Muharebesi, 23-24 Haziran 1314 Bannockburn Savaşı ve binlercesidir. Örnekler arasında çalışma konusunu oluşturan, 14 Ekim 1066 tarihinde gerçekleşen Hastings Savaşı’dır. Bu savaş neticesinde Kıta Avrupası’ndan İngiliz/Britanya adasına büyük etkiler doğuracak Norman istilası başlamıştır. Elbette bu savaşla ilgili birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmanın diğerlerinde ayrılan yönü, “Carmen de Hastingae Proelio” isimli edebî metin üzerinden savaşın yeniden inşa edilmesidir. Bu sayede birincil kaynakların sınırlarının genişlemesi hususunda da bir katkı sunma çabası, çalışmanın bütününde görülecektir. Edebî metinler üzerinden tarihçi bilgi kırıntılarıyla yeniden salt gerçeğe yaklaşabilecektir. Zaten bu özelliği sebebiyle edebî metinler, aynı zamanda önemli bir tarihsel veri kaynağıdır.

Anahtar Kelimeler: Orta Çağ, Britanya Adası, William, Harold, Hastings.

Abstract

War is a phenomenon as old as humanity. Due to this feature, it has been observed from the first periods of history to the present day. The phenomenon of war has also found a place in human cultural and intellectual memory. Songs, poems and epics have even been written after it. The Middle Ages is a period with a long and significant impact on modern human history. Although there have been discussions among

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, E-Posta: baris.saday@hbv.edu.tr, **ORCID:** 0000-0001-5106-3659.

historians about the 'light/darkness of the Middle Ages', the history of medieval Europe has been home to many conflicts. Some of these conflicts, in terms of their consequences and effects, have gained a position that constitutes a turning point in human history. Many examples of these conflicts can be given: 28 October 312 AD Battle of Milvian Bridge, 10 October 732 Battle of Puvatia or Battle of Tours, 23-24 June 1314 Battle of Bannockburn and thousands of others. Among the examples, the Battle of Hastings, which took place on 14 October 1066, is the subject of the study. As a result of this war, the Norman invasion, which would have great effects on the British/British island from Continental Europe, began. Of course, there are many studies on this battle. What distinguishes this study from the others is the reconstruction of the battle through the literary text 'Carmen de Hastingae Proelio'. In this way, the effort to contribute to the expansion of the boundaries of primary sources will be seen throughout the study. Through literary texts, the historian will be able to approach the absolute truth again with crumbs of information. Because of this feature, literary texts are also an important source of historical data.

Keywords: Middle Ages (Medieval Age), British Isle, William, Harold, Hastings.

GİRİŞ

Sağlam temellere dayalı bir araştırma konusu, tarihsel kanıtların bulunup bulunmamasına bağlıdır. Tarihçinin ilgisi, ister geçmişi yeniden inşa etmeye ister açıklamaya yönelik olsun; geçmişi ya kendi bağlamında ya da bugünü aydınlatma amacıyla ele alsın, nihayetinde ulaşabileceği sonuçlar büyük ölçüde günümüze intikal eden kaynakların kapsam ve niteliği tarafından belirlenir. Tarihsel kaynaklar, yazılı ve sözlü dil, coğrafi yüzey şekillerinin durumu, insan yapımı maddi kalıntılar, güzel sanatlar ile fotoğraf ve film (Tosh, 2022, s. 54; Stanford, 2022, s. 51; Bloch, 2021, s. 106; Halkin, 2000, s. 20) olmak üzere insanların geçmişteki faaliyetlerinden geriye kalan her türlü bulguyu içerir. Klasik Antikite'nin, papirüsler hariç, bütün kaynakları yayımlandığı hâlde Orta Çağ'dan itibaren tarih, ancak arşivlerde yazılmaktadır; genellikle diplomatik kaynakları tamamlayan edebî metinler, büyük kütüphanelerin yazma bölümlerinde bulunmaktadır (Halkin, 2000, s.21). Tarihsel araştırmada belirleyici olan, geçmişe dair açıklama ya da yeniden inşa çabasının ötesinde, eldeki kaynakların kapsamı ve niteliğidir. Yazılı ve sözlü belgelerden maddi kalıntılara, görsel unsurlardan coğrafi verilere kadar uzanan çeşitli kanıt türleri, tarihçinin bilgi üretimini mümkün kılar. Özellikle Orta Çağ'dan itibaren tarih yazımı, arşivlerdeki belgeler ve kütüphanelerdeki el yazmalarıyla sınırlanmış; bu durum, tarihçiden uzmanlık ve kaynaklara erişim becerisi talep etmiştir.

Bütün ilimler, belirli durumlarda tarihçiye faydalı olabilir, ancak bazıları onların sıkça aşına olduğu ve sürekli olarak kullandığı alanlardır. Zira tarih, esasen vesikalara dayalı olarak yazılır. Bu vesikaların doğru bir şekilde incelenebilmesi için *paleografya*, *filoloji*, *diplomatik*, *arkeoloji* gibi yardımcı bilimlerin katkıları gereklidir. Her ne kadar tarih, çoğunlukla belgelere dayalı olarak yazılsa da, kimi durumlarda yazılı vesikaların eksikliği veya yokluğu tarihçiyi alternatif yöntem ve kaynaklara yöneltir. *Sözlü tarih*, *maddi kültür unsurları*, *mekânsal analizler* ve *kolektif hafıza* gibi belge dışı veriler, bu tür durumlarda anlamlı bir çerçeve sunar. Özellikle yazının olmadığı ya da belgelerin tahrip olduğu dönem ve toplumlar için arkeoloji, antropoloji ve sözlü kültür incelemeleri, tarihsel bilginin inşasında vazgeçilmez hâle gelir. Bu durumda tarihçi, klasik yardımcı disiplinlerin ötesine geçerek yorum gücüne ve çok disiplinli analiz becerilerine dayanmak zorundadır. Tarih, insanların faaliyetlerini tasvir ve izah etmeyi amaçlar. Spesifik bilim dalları ise insanın mahiyetini, karakterini ve davranışlarını, toplum hâlindeki insanı, beşerî kümelenmeleri ve nihayetinde fiziksel çevreyle olan ilişkisini incelemektedir. Bu konular, psikoloji, sosyoloji ve beşerî coğrafya gibi disiplinlerin alanına girmektedir. Tarih araştırmalarında giderek daha fazla önem kazanan yeni yardımcı ilimler de bulunmaktadır. Örneğin, istatistik, dünya genelindeki açlık, eğitim düzeyinin yayılması ve dinî uygulamalar gibi önemli konularla ilgili yeni tür doğru veriler oluşturulmasına imkân tanır. Yardımcı ilimler, tarihçiliğin disiplinlerarası niteliğini güçlendirmiştir. Bunlar arasında özellikle *dijital beşerî bilimler*, *çevre tarihi*, *tarihsel coğrafya*, *adli*

bilimler (örneğin adli antropoloji ve adli arkeoloji), iklim bilimi (paleoklimatoloji) ve genetik (DNA analizi) öne çıkmaktadır. Bu tür bilimsel veriler, tarihsel araştırmaların daha derinlemesine ve doğru bir şekilde yapılmasını sağlayabilir (Halkin, 2000, s. 31-32).

Tarih bilimi/tarihçi, salt gerçeği bulma uğraşısı esnasında pek çok kaynaktan yararlanagelmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında olan ve *Ranke tarih devrimi*¹ şeklinde isimlendirilen profesyonellik ile birlikte birincil ve ikincil el kaynaklar ayrımı getirilmiştir. Bu ayrım, tıpkı doğa bilimi kanunu gibi anlaşılmış ve tatbik edilmiştir. 20. yüzyıla başlayan *Annales tarihçilik yaklaşımı*, bu ayrım zincirini parçalamış ve onu yeniden tesis etmiştir. Bu yeni kaynak zinciri, uzamış ve yeni eklemler meydana getirmiştir (Bloch, 2021, s. 102-103). Bu zincire eklenen yeni kaynak türleri ele alınan konuların -ki Orta Çağ kaynakları düşünülüyor- farklı açıların ve tesirlerinin görülmesini sağlar. Bu ifade, geleneksel tarihî belgelerin ötesine geçen yeni kaynak türlerinin, özellikle Orta Çağ gibi kaynakları sınırlı dönemlerde, konulara çok boyutlu bir bakış kazandırdığını vurgular. Yazılı belgelerle sınırlı kalmayan bu yaklaşımlar, olayların toplumsal, kültürel ve çevresel etkilerini daha görünür kılarak tarihsel çözümlemeyi derinleştirir. Bu açılardan bakıldığı takdirde tarihçinin aslında ne kadar kıt verilerden bilgi çıkarmaya çabaladığı sonucuna varılabilir.

Annales Dergisi çevresinde toplanan *Fransız Annales ekolü tarihçileri*, 20. yüzyılın tarih yazımında benzersiz bir yer işgal ederler. Annales tarihçileri, bir yandan bütün diğer sosyal bilim-yönelimli tarihçilerin, tarihe bilimsel yaklaşılabileceğine olan güvenini paylaşırlar; öte yandan, bu tür yaklaşımların sınırlarının da farkındadırlar. Seksen yılı aşkın bir zaman içinde tarihi neyin oluşturduğuna ya da kimin yaptığını ilişkin kavramları büyük ölçüde değiştirmişlerdir. 19. ve 20. yüzyıldaki çoğu tarihçinin sahip olduğundan çok farklı bir tarihsel zaman kavrayışı sunmuşlardır. *Ranke*'den *Marx*'a, *Weber*'e ve onlardan sonra Amerikan sosyal bilim-yönelimli tarihçilere değin, sözcüğün gerçek anlamıyla bütün tarihçiler, tarihi geçmişten geleceğe doğru ilerleyen, tek boyutlu bir zaman olarak görmüştür. Annales tarihçileri, zamanın göreceliğinin ve çok katmanlılığının altını çizerek bu kavrayışı kökten değiştirmişlerdir (Igger, 2016, s. 59; Hobsbawn, 1999, s. 100).

Orta Çağ Avrupası'nda merkezî krallıkların evrimleri düşünülüyor- takdirde birinci ve ikinci el kaynak tasnifi, Annales'in yaptığı gibi farklılaşmaktadır. "*İnsan parçalara bölünemez. O bir bütündür.*" (Breisach, 2017, s. 463) şiarıyla yola çıkıldığı takdirde veri tabanında genişleme meydana gelir ve bilimsel metotlarla en gerçek veriye ulaşılabilir. Resmî belgeyle sınırlandırmak, veri bütünlüğünün dışındaki dönem kaynağı olan bilgi denizini dışarıda bırakmak olacaktır. Bu sebeptendir ki Orta Çağ gibi kaynak çeşitliliğinin çok olduğu bir dönem için diğer alanlardaki gibi bu tarz bir sınıflandırma yapılamaz. Ek olarak kaynakları kurallara uygun hâle getirmek, sosyal bilimlerde bir sınırlama anlamına gelmektedir.² Kaynak çeşitliliğinin bol, ama niceliksel olarak az olduğu Orta Çağ Avrupası için her şey kaynak değeri taşımaktadır (Stanford, 2022, s. 219-220). Bu durum, bazı bilim dallarıyla ters düşmesine rağmen tarih biliminin kendi doğasından kaynaklanmaktadır.

"Birincil el kaynak nedir?" sorusunun cevabının genişletilmesinin ve kullanılmasının son derece isabetli bir karar olacağı düşünülmektedir (Stanford, 2022, s. 208). Gerçek manasıyla modern tarih disiplini, daha önceki tarihçilerden insanlara kalanlara değil, özgün kaynakların tekrar tekrar değerlendirilmesine dayanır. Bu sebeple tarihçi, özgün kaynakları birincil kaynak olarak kabul eder. Kendilerinin ve kendilerinden öncekilerin geçmişle ilgili olarak yazdığı her şey, ikincil kaynak statüsündedir. Bu iki kaynak türü arasındaki ayrım, tarih araştırmaları açısından

¹Ranke'nin katı kurallara bağlı bir bilim olarak tarih kavramı, bütün değer yargılarını ve metafizik spekülasyonları reddeden nesnel araştırmaya yönelik açık taleple fiilen Ranke'nin araştırmasını belirleyen örtük felsefi ve siyasi varsayımlar arasındaki gerilimle nitelenir.

²Doğa bilimlerinde olan katı sınırlar, sosyal bilimlerin doğasına uymamakta ve eksik sonuçlar çıkarılmasına sebebiyet vermektedir.

temel nitelik olmasına rağmen ilk bakılacağı zaman, kesin ve belirgin değildir. Kesin ayırım çizgisi, uzmandan uzmana değişiklik göstermektedir. “Özgün kaynaklar”dan anlatılmak istenen olay veya düşüncelerle aynı döneme ait kaynaklardır (Tosh, 2022, s. 220-221). Öte yandan kolektif olarak kavranan bilinç, *Durkheim*’e göre toplum bilimin merkezî konusudur; kurallar, âdetler ve din de tarih bilimin unsurlarını oluşturmakta ve veri tabanını genişletmektedir (Igger, 2016, s. 61). Bu özgünlük, doğası çerçevesinde değerlendirildiğinde geçmişte bırakılmış bütün izler, daha ayrıntılı veya anlamlı bir tarih olarak öğrenilecektir.

Genellikle tarihçiler, zaman ve mekân açısından söz konusu olaya en yakın kaynakları tercih ederler. Bunun yanı sıra, ilgili dönemde yaşayan kişilerin olayları nasıl gördüğü de gerçekte olanlar kadar önemlidir. Ancak birincil el kaynakların çoğu kesinlikten uzak, muğlak, kulaktan dolma bilgilere dayanabilir veya yanıltma amacı taşıyabilir (Tosh, 2022, s. 54-55). Bu nedenle, *birincil el kaynaklar için belli bir kalıp hâlinde dokunulmazdır*, denilemez. Muhtemel senaryolar doğrultusunda Pandora’nın kutusunun açılması, tarihçilerin yeni ve daha önce erişilememiş kaynaklara ulaşmalarını mümkün kılabilir. Farklı perspektifler ve anlatılar, araştırma konusunu zenginleştirir ve bilimsel evrimini daha da belirginleştirir. Tarihsel belgelerin geçmişe ilişkin resmî ve muteber kayıtlar olduğu düşünülebilir. Bu tür kayıtların günümüze ulaşma ihtimalinin daha yüksek olduğu doğru olsa da bu terimi olabildiğince geniş bir kapsamda ele alınmalıdır. *Tosh*’un ifadeleriyle, “*Her gün her birimiz, tarihsel belge olma potansiyeli taşıyan yığınla şey üretiriz: Mali kayıtlar, özel yazışmalar, hatta alışveriş listeleri.*” (Tosh, 2022, s. 55; Halkin, 2000, s. 17). Bu geniş yaklaşım, tarihçinin yalnızca resmî belgelerle değil, aynı zamanda günlük hayatın küçük ayrıntılarıyla da tarihsel bir anlatı inşa etmesini sağlar.

Yukarıdan hareketle elbette ki özgün kaynak, sorgusuz bizzat doğrunun kendisi değildir. Bir belgenin bizatihi geçmişten bugüne kalması, incelenen dönemle çağdaş olması, tarihçilerin deyimiyle “*birincil kaynak*” olması, onun önünde sorgusuz sualsiz saygı içinde eğilmeyi gerektirmemektedir. Yüz yıl önce bir tarihçi hiç kuşkusuz buna evet derken bugün birincil olmanın ne anlama geldiğini sorgulanmaktadır. *Ergut*, bu durumu;

“hangi belge “birincil”dir, orjinaldir? İlk akla gelen yanıt, söz konusu olayla çağdaş olan belge birincildir. Peki ama “çağdaş” olmak ne demek? Olay anında ya da hemen sonrasında yazılmış bir belge mi olması gerekir? Ya olaydan bir hafta sonra yazılmışsa? Bir yıl sonra? İki yıl sonra? Aradan geçen bir hafta ya da iki yıl, olayın anlatımını hiç mi etkilemez? Veleve ki bu sorunu çözdük; ikinci bir sorun daha var: “Birincil” dediğimiz kaynak, birinci elden yazılmış bir kaynak mıdır? Bir belgenin “birincil” olması için belgeyi yazanın bizzat olaya tanıklık etmesi gerekli midir? Muhtemelen evet diyeceğiz bu soruya. Peki olay esnasında orada olmayan ama olanları duyarak hemen o anda kaleme alan birinin bıraktığı belge bu durumda “ikincil” mi olacak” (Ergut, 2022, s. 111-112)

şeklinde irdelenmiştir.

Orta Çağ tarih yazımı çerçevesinde, farklı üslup ve biçimlerde kaleme alınmış çeşitli eserler bulunmaktadır. Bu eser türlerinden biri de epik temalı edebî şiirlerdir. *Oxford Languages*, şiirin tanımını

“*Duygulardan, düşüncelerden, düşlerden, özlemlerden vb. süzölmüş yaşantı birikimleri olarak, ozanların, sözcüklerin sözlük anlamlarına kimi zaman değişik anlamlar da yükleyerek, dil içinde özel bir dil yaratarak oluşturdukları, imgelerden, simgelerden, söz sanatlarından, ritimden, uyumdan vb. yararlanarak ortaya koydukları, okurda estetik duygular uyandıran yazın ürünü.*” (Oxford Languages Dictionary, 1913, s. 1044)

olarak belirtmiştir.

TDK’ya göre ise şiir, *zengin sembollerle, ritimli sözlerle, seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi*’dir (TDK, 1998, s. 2094). Şiir ve şair, ayrılmaz bir organik bağla bağlıdır. Bu, şiirin doğasını ölümsüzleştiren bir perspektif özelliği katmıştır. Bu sayede şiir ve şair bağı sonucu şiir, sadece bir edebî sanat olmanın dışında interdisipliner bir veri tabanıdır. Orta Çağ Avrupası’nda, özellikle 12. yüzyılda yaşanan kültürel yükseliş trendi, epik, lirik ve dramatik olmak üzere şiir yazımında üç ana temel özellik üzerinde kendisini var etmiştir. Latince kaleme alınan şiirler, genel anlamıyla halka hitap etmişler

ve gündelik yaşamın her noktasını yansıtmışlardır. O dönemlerdeki Latince şiirlere baktığımızda ortaya çıkan ilk izlenim, çeşitlilik ve bolluk olacaktır. *Karolenj dönemi* şairliğiyle beraber yaşanan gelişmeler neticesinde yazarlar, tarih, efsaneler, İncil hikâyeleri, antik masallar, ilahiler, öğretici/ahlaki hikâyeler ve farklı birçok konu (Haskins, 2022, s. 113-114) gibi her türlü konuyu işleyebilmişlerdir. Bu bolluk, sebebiyle sistemli bir sınıflandırma yapılması, pek olası değildir. Bahsedilen üç temel/sade sınıflandırmanın yapılması görece daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Ek olarak, Orta Çağ şiir metinleri, mısrayla düz yazının iç içe geçtiği kompleks yazımlardır. Kısa şiir metinlerine kıyasla uzun şiir metinlerinde didaktik anlayış ve kinayelerin bir arada kullanıldığı daha çok görülmektedir (Haskins, 2022, s. 122). Edebî metinler, bir toplumun düşünce sistemini en iyi açıklayan kaynaklardır. Bu eserlerin tanıklığıyla bir milletin, tarih boyunca geçirdiği evreleri çok daha net görülebilir. Edebî eserler, bir toplumun millî karakterini de yansıtır (Bon, 2023, s. 66). Epik eserler ise yanıltıcı olacağından dikkatle incelenmesi gerekmektedir. Çünkü bunlarda tarihî şahsiyetler abartılı bir şekilde anlatılır.

Bu çalışma, büyük bir zaferin ardından kaleme alınan "*Carmen de Hastingae Proelio*" adlı eserden yola çıkarak Hastings Savaşı'nı yeniden sahneye koymayı amaçlamaktadır. Tıpkı Tolkien'in kurgusunda olduğu gibi, burada da zaferin ardından şekillenen anlatının izleri sürülmekte; bu sayede Orta Çağ edebî eserlerinin yalnızca birer edebî ürün değil, aynı zamanda tarihsel olayları yansıtan önemli kaynaklar olabileceği gösterilmeye çalışılmaktadır.

1. Carmen de Hastingae Proelio

"*Carmen de Hastingae Proelio*" (Hastings Savaşı Şarkısı) isimli şiir, Britanya adalarındaki Anglo-Norman dönemi için en ünlü ve tartışmalı eserdir. Latince'yle yazılan şiir, Amiens Piskoposu Guy tarafından 1066'nın hemen sonrasında kaleme alınmıştır. Alman tarihçi *Georg Heinrich Pertz*, eserin el yazma nüshasını 1826 yılında Brüksel Kraliyet Kütüphanesi'nde keşfetmiştir. Eser, 835 mısradan oluşmaktadır ve Latin tarzında³ kaleme alınmıştır (Owen, 1982, s.19). Pertz, el yazma nüsha üzerinde yaptığı araştırma sonucunda *Benedikt Keşiş Vitalis*'in "*Historia Ecclesiastica*"sında bahsi geçen Norman fetihleriyle ilgili olduğunu belirlemiştir (Houts, 1989, s. 39). Pertz, keşfettiği eserin yazarını bulmak için farklı metotlar kullanmıştır. Araştırmalar sonucunda Brüksel el yazmasındaki şiiri, ismi "W" harfiyle başlayan bir kişinin yazdığını saptamıştır. Pertz, nihai olarak eser sahibini, *Wide* veya *Amiens*'li *Guido* olarak tanımlamıştır. Alman tarihçinin keşfi, 1840 yılında *F. X. Michel* tarafından Fransa'da ve 1848 yılında da *Henry Petrie* tarafından İngiltere'de yayımlanmıştır (Michel, 1840, ss. 1-38; Petrie, 1848, ss. 72-85).

Pertz'in yaptığı çalışmanın sonucu, birçok tarihçi tarafından kabul edilmiş olmasına rağmen birtakım eksiklikler ve hemen hemen tam açıklanamamış önemli noktalar bulunmaktadır. Bu tarz hassasiyetleri olan Engels, G. H. White ve R. H. C. Davis, "*Carmen de Hastingae Proelio*"nun yeniden incelenmesi gerektiğini belirtmişlerdir (Houts, 1989, s. 40). Özellikle Davis, 1978 yılında yayımladığı araştırma makalesinde, eserin fetihten elli veya yetmiş yıl sonra yazılan bir mektep eseri olduğu görüşüne karşı çıkmıştır. Davis, yaptığı inceleme neticesinde bahsi geçen esere verilen başlığı uygun bulmamaktadır. Çünkü ona göre eser, Fatih William'ın İngiltere seferini sadece üçte birlik kısmında konu edinmektedir (Davis, 1978, s. 241-261). Davis, yaptığı tabloyla eserdeki konu yoğunluğunun neler olduğunu ortaya koymuş ve eserin güvenilirliğinin sorgulanması gerektiğini belirtmiştir (Davis, 1978, s. 261). Ek olarak yapılan çalışmalar neticesinde diğer kaynaklarda olmayan bilgilerin var olduğu belirtilerek bunların mantıksız/edebî süsleme görünümüne sahip olduğuna dikkat çekilmiştir. Sonuç olarak, "*Carmen de Hastingae Proelio*"nun anlatısının bazen olağan dışı ayrıntılarla süslenmiş olması ve üslup olarak efsanevi eski anlatım tarzıyla kaleme alınmış olması nedeniyle en doğru bilgiye ulaşmak zorlaşmaktadır.

³ Orta çağ yazım sanatında "Latin tarzı" (Latince: *stilus Latinus*) ifadesi hem dilsel hem de edebi açıdan klasik Latin edebi geleneklerine dayanan yazım biçimini ifade eder. Bu tarz, özellikle Orta çağ boyunca kilise mensupları, eğitilmiş sınıflar ve saray çevrelerindeki entelektüeller tarafından kullanılmıştır.

2. Şarkılara Dökülen Kanın İzinde

Tolkien, eserlerinde savaşı, insan kaderini etkileyen önemli bir dönüm noktası olarak ele almıştır (Shippey, 2000, s. 47-53). Orta Çağ Avrupa coğrafyası boyunca savaşlar, tarihsel sürecin ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bu savaşlar, kronolojik olarak incelendiğinde ve sonuçları bakımından değerlendirildiğinde, bazı savaşların diğerlerinden daha belirgin bir öneme sahip olduğu açıkça görülecektir. Söz konusu savaşlar arasında, Britanya Adası'nın tarihsel dönüm noktalarından biri olan *Hastings Savaşı*'nın öne çıktığı tartışmasızdır. Bu bölümde, Hastings Savaşı'nın anlatısı, dönemin birincil kaynaklarından biri olarak kabul edilen *Carmen de Hastingae Proelio* adlı eser merkeze alınarak yeniden inşa edilecektir. Bu yöntem, savaşın hem tarihsel bağlamını hem de edebî anlatımını anlamak ve değerlendirmek için önemli bir zemin sunmaktadır.

Anlatı olarak şiir, öncelikle Norman Fetih Harekâtı'nı meşrulaştırma yoluna gitmiştir. Bu, şiirin erken safhalarında “*Ne ülkenin yoğun nüfusu ne denizcilere tehlikeli bir deniz ne kayalıklarla çevrili tehlikeli bir kıyı ne de kışın yaklaşmakta olan dehşeti sizi atalarınızdan miras kalan bir krallığı aramaktan alıkoyamadı.*” (Carmen, 1999, ss. 5-7; WP, s. 103) kelimeleriyle açıkça ifade edilmiştir. Norman kuvvetleri, Manş Denizi'ni aşmadan önce, bölgede etkili olan yoğun fırtınalarla karşı karşıya kalmıştır. *Poitiers*'li *William*, fırtınaların Normanların cesaretini sınadığını ve ordunun yalnızca Tanrı'nın inayeti sayesinde bu engelleri aştığını belirtir (WP, ss. 127-129). Bu durum, ordunun Fransa kıyılarında Somme Nehri çevresindeki Vimeu Limanı'nda ilerleyerek burada kamp kurmasına yol açmıştır. *Orderic Vitalis* ise bu bekleyişi Tanrı'nın kutsal bir sınavı olarak nitelendirir (OV, 1969-1980, ss. 229-231). Fransa topraklarından ayrılmadan önceki son durak ise Saint-Valery kasabası olmuştur. İki hafta süren zorlu bekleyiş, 29 Eylül 1066 tarihinde fırtına bulutlarının dağılması ve denizin sakinleşmesiyle son bulmuştur. Bu bekleyiş süreci, dönemin din merkezli söylemlerine uygun olarak şiirde ilahi bir anlatımla betimlenmiştir. Özellikle kuzey rüzgârının kesilmesi, dönemin yazınında sıkça görülen bir mucize olarak tasvir edilmiştir. Bu yaklaşım, yalnızca doğal olayların değil, aynı zamanda tanrısal müdahalenin bir tezahürü olarak algılandığını yansıtmaktadır (Carmen, 1999, s. 7; WP, ss. 109-111).

Kuzey rüzgârlarının dağılmasıyla Norman kuvvetleri, çıkarma için vakit kaybetmeden harekete geçmişlerdir. Hazırlıkların tamamlanmasının ardından, kuvvetler, yazarın ifadeleriyle “*güneş dünyanın dairesini aydınlattığında*” Britanya Adası'na doğru yelken açmışlardır. Ancak, şiir boyunca tarihsel ayrıntılara yalnızca sınırlı bir şekilde yer verilmiştir. Bu nedenle, metindeki bilgilerin diğer tarihsel kaynaklarla karşılaştırılarak daha sağlıklı bir veri analizi yapılması gerekmektedir. Bu dönemde meydana gelen kuyruklu yıldız olayı, tarihsel bir veri noktası sunarak anlatıyı kronolojik olarak destekleme potansiyeli taşımaktadır. 11. yüzyılda meydana gelen kuyruklu yıldız olayı (Halley Kuyruklu Yıldızı), tarihsel bir veri noktası sunarak anlatıyı kronolojik olarak destekleme potansiyeli taşımaktadır. 1066 yılında gözlemlenen Halley Kuyruklu Yıldızı, dönemin kroniklerinde olağanüstü bir doğa olayı olarak kaydedilmiştir. Anglosakson kronikleri bu göksel olayı bir tür alamet (omen) olarak yorumlamış ve toplumsal endişelere neden olduğunu belirtmiştir. Bu kuyruklu yıldızın en bilinen görsel temsili ise Bayeux Halısı üzerindedir. Halıda, Halley Kuyruklu Yıldızı'nın belirmesi, İngiltere Kralı Harold Godwinson'un tahta çıkışıyla ilişkilendirilmiş; bu olayın ardından yaşanan Hastings Savaşı (1066) ve Harold'un Normandiya Dükü William tarafından mağlup edilmesi, yıldızın uğursuz bir işaret olduğu yönündeki inancı pekiştirmiştir. Anglosakson kroniği, bu olayın 1066 yılının ilkbaharında görüldüğünü ve dönemin insanları tarafından tanrısal bir işaret olarak algılandığını kaydeder (ASC, 1912, s. 233). Bununla birlikte, Kral Harold'ın 20 Eylül 1066 tarihinde Fulford Muharebesi'ne katıldığı bilgisi, Norman istila tarihini daha dar bir zaman aralığında değerlendirmesini mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda, çıkarma işleminin en geç 12 Eylül 1066 tarihinde gerçekleşmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Norman çıkarmasının ardından, Kral Harold 20 Eylül 1066 tarihindeki Fulford Muharebesi'nde ve 25 Eylül 1066 tarihinde gerçekleşen Stamford Köprüsü Savaşı'nda zafer kazanarak veraset savaşlarında önemli bir üstünlük elde etmiştir (Barlow, 2002, ss. 218-220; Walker, 1997, ss. 142-146). Ancak bu süreçte, taht üzerinde hak iddia eden tek ciddi rakip olarak William

kalmıştır. *Orderic Vitalis*, Harold'un bu zaferlerinin ardından Normanların stratejik hamlelerini hızlandırdığını ve kaderin William'ın lehine döndüğünü ifade eder (OV, s. 237-240). Bu durum, Normanların Britanya üzerindeki stratejik hamlelerini hızlandıran bir etken olmuştur (*Carmen*, 1999, ss. 7-11; WP, s. 115).

Norman kuvvetleri kıyıya çıktıktan sonra hızla kamp ve karargâh kurulumuna girişmiş, bu süreçleri kısa sürede tamamlamışlardır. Stratejik avantaj elde etmek ve yerel direnişi zayıflatmak amacıyla çevredeki yerleşimlere baskınlar düzenlemiş ve saldırı taktikleriyle yerel halk üzerinde korku yaratmayı hedeflemişlerdir (Guy, 1999, s. 11). *Poitiers'li William*, bu baskınların Norman davasını ilerletmek için ilahi bir zorunluluk olarak tasvir edildiğini belirtir (WP, ss. 141-143). Metnin, bir ruhban sınıfı mensubu tarafından kaleme alınmış olmasına rağmen, bu saldırılar ve Hristiyan ahalie yönelik uygulamalar haklı gösterilmiş; Normanların eylemleri, ilahi bir amaca hizmet eden zorunlu girişimler olarak sunulmuştur (*Carmen*, 1999, s. 11-13). Bu durum, anlatıda yalnızca dinî meşruiyetin değil, aynı zamanda ana kıta milliyetçiliğinin de belirgin bir şekilde yer aldığını ortaya koymaktadır. Norman İstilas'ının haberi kısa sürede yerel halk arasında yayılmış ve bir köylü, bu gelişmeleri Kral Harold'a aktarmak üzere harekete geçmiştir. Metinde bu köylünün Kral Harold'a hitaben yaptığı konuşma, istilanın büyüklüğünü ve etkisini dramatik bir şekilde betimlemektedir:

"Ey kral! Korkunç haberler getiriyorum. Norman Dük'ü, Fransız ve Breton birlikleriyle birlikte ülkeyi işgal etti. Her şeyi yok ediyor ve ateşe veriyor. Eğer onun askerlerinin sayısını sorarsanız, kimse söyleyemez. Denizdeki balıklar kadar şövalyesi var. Ve tıpkı göklerdeki yıldızları sayamayacağınız gibi, onun adamlarını da sayamazsınız. Oğlanları ve kızları, hatta dul kadınları ve tüm sığırları esir aldı." (*Carmen*, s. 11-13; WJ, s. 279).

Bu ifadeler, Normanların askerî gücünün büyüklüğünü ve saldırılarının kapsamını hem fiziksel hem de sembolik düzeyde vurgulamaktadır. Ayrıca, istilanın yerel halk üzerindeki derin korku ve çaresizlik duygusunu yansıttığı gibi, Kral Harold'ın karşı karşıya olduğu tehdidin büyüklüğüne de dikkat çekmektedir. Şiirin bu bölümünde, Norman kuvvetlerinin bileşimine dair bilgiler verilmiştir. Bu bağlamda rahatlıkla söylenebilir ki Norman ordusu, Fransız, Norman ve Breton birliklerinden oluşmaktadır (*Carmen*, ss. 11-13; WP, ss. 119, 123, 131; WM, s. 279; WJ, s. 279). Ancak kuvvetlerin sayısı konusunda şiir, yalnızca genel bir fikir sunmakta ve net bir bilgi sağlamamaktadır. Dönemin edebî sanatı ve anlatım üslubuna uygun olarak ordunun büyüklüğü *"tıpkı göklerdeki yıldızları sayamayacağınız gibi, onun adamlarını da sayamazsınız"* (*Carmen*, s. 11) şeklindeki abartılı ifadelerle tasvir edilmiştir. Bu tür betimlemeler, anlatının etkileyciliğini artırmayı amaçlasa da kesin bir yargıya ulaşmayı güçleştirmektedir. Şiirin sunduğu bu tür abartılı ifadelerin tarihsel gerçeklikle ilişkisi, diğer çağdaş kaynaklarla karşılaştırılarak doğrulanmalıdır. Bu noktada, şiirin öznel ve dramatik bir anlatıya dayandığı unutulmamalıdır. Ancak kapsamlı bir kaynak taraması ve karşılaştırmalı analiz sonucunda şiir, tarihsel bir kaynak niteliği kazanabilir. Tarihsel araştırmalarda "kaynak taraması ve karşılaştırmalı analiz" yöntemi, geçmişe dair olgu ve olayları derinlemesine incelemek için kullanılan bütüncül bir yaklaşımdır. Yöntemin ilk aşaması olan kaynak taraması, konuyla ilgili birincil (arşiv belgeleri, kronikler, mektuplar vb.) ve ikincil (makaleler, kitaplar, tezler) kaynakların sistematik biçimde incelenmesini kapsar. Bu, mevcut literatürü tanımayı ve araştırma boşluklarını belirlemeyi sağlar. Karşılaştırmalı analiz ise, belirli bir olgunun farklı toplumlar, dönemler veya kişiler bağlamında karşılaştırılarak benzerlik ve farkların ortaya konmasına dayanır. Bu yöntem sayesinde tarihsel gelişmeler, daha geniş bir perspektifte değerlendirilir ve disiplinler arası yorumlara açık, çok boyutlu analizler yapılabilir. Örneğin, Orta Çağ Avrupa'sında yazılan *Chanson de Roland* gibi epik şiirler, sadece edebî bir değer taşımakla kalmaz, aynı zamanda Franklar ve Sarazenler arasındaki ilişkilere, Haçlı Seferleri'ne ve dönemin ideolojik çatışmalarına dair önemli tarihî bilgiler sunar. Bu yöntemle, metnin içerdiği bilgilerin doğruluğu test edilerek tarihsel bağlamda güvenilir bir veri kaynağına dönüştürülmesi mümkün olacaktır.

Kral Harold'un, kendisine iletilen uyarıları kabul etmekte isteksiz olduğu ve bunlara mesafeli bir yaklaşım sergilediği görülmektedir (WM, s. 275). Şiirden, Kral'ın küçümseyici bir tutum

takındığı açıkça anlaşılmaktadır. Harold, hem kişisel gücüne hem de çevresindeki ordusuna büyük bir güven duymaktadır. Fatih William hakkında, *“Büyük bir şöhreti var ama korkak bir kalbi var. Kurnaz, açgözlü ve kibirlidir.”* (Carmen, s. 13) şeklinde ifadeler kullanmaktadır. Bu düşünceler, Harold’un anlaşma yoluna gitme fikrine ihtiyatla yaklaşmasına neden olmuştur. Veraset savaşlarında üstünlüğü William’a bırakmak istememektedir. Harold, güvendiği adamlarına danıştığında, tüm komutanlarının ve ileri gelenlerinin onun arkasında yer aldıklarını beyan ettikleri belirtilmektedir. İlk adım olarak bir elçi gönderilmesine ve William’dan Britanya topraklarından çekilmesinin talep edilmesine karar verilmiştir. Harold için barış anlaşması ihtimali son derece zayıf bir seçenek olarak görünse de bu girişim bir diplomasi adımı olarak değerlendirilmiştir. Ancak, anlaşma kendi lehine gerçekleşmediği takdirde savaşmaktan geri durmayacağı, şiirde net bir şekilde ifade edilmiştir. Ordusunun hem kıdemli hem de alt rütbeli üyelerinin tavsiyesi doğrultusunda, William’ın kampını incelemek ve Harold’un mesajına dikkatlice yanıt almak üzere güzel konuşma yeteneğiyle tanınan bir keşiş görevlendirilmiştir (Carmen, ss. 13-15; WP, ss. 145-147). Şiirde bu sahne, şu şekilde aktarılmaktadır:

“Kralın emri üzerine, siyah pelerinin altında saklı tehdit edici sözleri taşıyarak at sırtında hızla ilerledi. Dük’ün kampına ulaştı. Keşiş, içeri girerek şu sözleri söyledi: ‘Bu topraklarımıza veda etmelisiniz. Kral ve krallığın ileri gelenleri, derhal ayrılmanızı emrediyor. Haklı bir sebep yokken krallığı mahvettiğinize dair söylentilere hayret ediyorlar. Esirleri ve zorla aldığınız her şeyi serbest bırakın. Kral, yaşınızı, beceriksizliğinizi ve bir zamanlar var olan dostluğunuzu hesaba katarak diğer tüm yaralanmalara göz yummaya hazır. Ancak bu teklifi reddederseniz veya tazminatı ödemeyi geciktirerseniz, size savaş ilan eder.”

Keşişin mesajını güçlendiren şu ifade de metinde yer almaktadır: *“Sadece ordusunu ve halkını geride tutabilir, çünkü bu, sınırlar içinde kalmayı bilmeyen bir ırktır. Ve Tanrı şahidim olsun ki, savaşa susamış bir milyon iki yüz bin savaşçı⁴’sı var.”* (Carmen, s. 15⁵) Bu sahne, Harold’un diplomasiyle savaş arasındaki dengeyi gözetmeye çalıştığını, ancak ordusuna duyduğu güven nedeniyle nihai olarak savaşıma hazır olduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, şiirin dramatik ve edebî üslubunun, dönemin zihniyetini yansıttığı da dikkat çekmektedir. Ayrıca alıntı, hem içerdiği diplomatik mesaj hem de taşıdığı retorik unsurlar bakımından Orta Çağ siyasi iletişimi ve söylemi açısından zengin bir çözümleme imkânı sunmaktadır. Metin, kral adına hareket eden bir keşişin, bir dükün kampına ulaşip kraliyet ultimatoomunu ilettiği dramatik bir sahneyi yansıtmaktadır. Bu tür sahneler, özellikle Orta Çağ’da yazılan kroniklerde, mektuplarda ve siyasi *panegirik*⁶lerde sıkça rastlanan temsili anlatılardır. Aşağıda bu metnin bilimsel bir analizine ve sentezine yer verilmektedir.

William, Kral Harold’un taleplerini sert bir dille reddetmiş ve veraset hakkının kendisine ait olduğunu açıkça belirtmiştir. Barış anlaşmasını yalnızca Harold’un kendisine vassal⁷lık etmesi durumunda kabul edeceğini yine aynı sertlikle elçiye iletmiştir. Keşişin geri dönmesinin hemen ardından William, ordusunu saldırıya hazırlamaya başlamıştır. Bu süreçte, kuvvetler içindeki tüm grupların çatışma için yüksek motivasyon ve hazırlık seviyesinde tutulmasına özel bir önem verilmiştir. Norman kuvvetlerinin tek bir etnik veya bölgesel güce dayanmaması, ancak tek merkezli bir liderlik altında birleşmiş olması dikkat çekicidir. William’ın otoritesi, ordunun disiplinli bir şekilde savaşa hazırlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Şiirde, Kral Harold’a dair neredeyse her yerde ağır hakaret içeren ifadeler kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu dil, dönemin siyasi ve kültürel propagandası bağlamında anlaşılabilir bir durumdur. Harold, ani bir saldırı planlamasına rağmen bunda başarılı olamamış ve William’ın mesajını, kendisine açık bir saldırı

⁴ Eserin genelinde olan sayısal bilgilerin, eser incelendiğinde oldukça abartılı olduğu görülmektedir. Yine eserde, William’ın ordusunun “balıklar kadar çok” ve “yıldızlar kadar” ifadeleri kullanılması sayının net ve gerçekçi olmadığı anlaşılabacaktır.

⁵ Bu sayı, farklı kaynaklarda değişkenlik göstermektedir. Bk. WP, ss. 103, 117.

⁶ Panegirik bir kişiyi – özellikle önemli, güçlü veya seçkin bir figürü – abartılı biçimde öven edebî bir türdür. Kelime, Antik Yunanca “panēgyrikos” (πανηγυρικός) sözcüğünden gelir ve “bir toplantıda (genelde halka açık törenlerde) yapılan övgü konuşması” anlamındadır.

⁷ Orta Çağ’da “vassal”, bir senyöre (lorda) hizmet etmek karşılığında ondan toprak (fief/tımar) alan ve bu bağlılık ilişkisini yeminle pekiştiren kişidir. Bu kavram, feodal sistemin temel yapı taşlarından biridir.

tehdidi olarak değerlendirmiştir. Bu gelişmelerle birlikte, artık muharebe zamanı gelmiştir. Hastings Savaşı, yalnızca iki liderin veya iki ordunun çatışması değil, aynı zamanda İngiltere tarihinin farklı bir unsur tarafından yazılmasına yol açacak bir dönüm noktasıdır⁸.

Harold, Dük William'ı hazırlıksız yakalamak amacıyla hem karadan hem de denizden birlikler sevk etmiş, ancak bu girişiminde başarılı bir ilk adım atamamıştır. Norman kuvvetlerinin ana karadan Britanya'ya geçişini engellemek için Harold'un 500 gemi gönderdiği belirtilmektedir⁹. Ancak, bu hamle stratejik bir başarı sağlayamamıştır. Şiir, Harold'a yönelik olduğu kadar onun ordusuna dair de olumsuz ve küçümseyici ifadeler içermektedir. *"Ve ne kadar çok olsalar da koyunlar gibidirler, gök gürültüsünden korkan tilkiler kadar korkarlar."* (Carmen, s. 21) ifadesi, Harold'un ordusunun zayıflığını ve kararsızlığını vurgulamaktadır. Bu tür tasvirler, şiirin yazıldığı dönemin ideolojik yönelimlerini ve Normanların propagandist bakış açısını yansıtmaktadır. William, zaten silah altında olan birliklerini hızla konuşlandırmıştır. Oklarla saldırıya başlamak amacıyla piyadelerini öne çıkarmış ve aralarına yaylı tüfekçiler yerleştirmiştir. Süvarileri ise arkada sıraya dizmeyi planlamıştır. Ancak, savaşın başlamasıyla birlikte bu planını uygulamakta zorluk yaşamıştır. Şiirde, bu durumu açıklayan şu ifadeler yer verilmiştir: *"Çok uzakta olmayan düşman birimlerini ve tüm ormanı mızraklarla parıldadığı görülyordu."* (Carmen, s. 23). Bu sahne, savaşın başlangıcında yaşanan gerginlik ve stratejik zorlukları canlı bir şekilde betimlemektedir. Harold'un başarısız erken hamlesi ve William'ın savunmadaki etkinliği, Hastings Savaşı'nın ilk aşamalarındaki güç dengesini gözler önüne sermektedir¹⁰.

Şiirin çeşitli noktalarında Julius Caesar'a yapılan atıflar (Guy, ss. 5, 23) ve Dük William'ın ona benzetilmesi, dikkat çekicidir. 14 Ekim 1066 tarihinde, Harold ve William, veraset savaşlarının son aşamasında karşı karşıya gelmişlerdir. Bu tarihte, Hastings Savaşı (Muharebesi)'nin kaderi belirlenmiştir. Savaşın başlangıcında, ilk saldırıyı gerçekleştiren Harold'un ordusunun mızraklı piyadeleri olmuştur. Ancak William, stratejik bir yaklaşım sergileyerek savaş alanı olarak engebeli bir araziye seçmiştir. Bu, Normanların daha disiplinli ve hareketli yapısının avantajlarını kullanmasına olanak sağlamıştır. Harold, geleneksel İngiliz stratejisini benimsemiş ve ordusunu yaya güçleriyle konumlandırarak Dük'ü bu şekilde yenmeyi hedeflemiştir. Ancak, yardımcı süvari birliklerine öncelik vermemiş ve ordusunu süvarilerle desteklememiştir. Bu durum, savaşın gidişatını etkileyen stratejik bir hata olarak değerlendirilebilir. Tepe yönünde, tüm ordusunu konumlandıran Harold, savaşın ilk safhalarında yaya olarak hücum etmiştir. Kendisinin ve diğer beylerinin ordunun ön saflarında savaşması, İngilizlerin geleneksel savaş anlayışına uygun bir durumdur. Bu yaklaşım, aynı zamanda liderin halkıyla birlikte savaşa katılma arzusunu ve direncini simgelemektedir¹¹.

İngiliz ordusu, falanks¹² taktiğiyle ilerlerken, Dük William, ilk olarak yoğun bir okçu ateşi başlatmıştır. Ardından, Norman kuvvetleri hücumu geçmiş ve kanlı Hastings Savaşı'nın (Muharebesi'nin)'n en yüksek noktasına ulaşılmıştır. Her iki tarafın da korkusuzca savaştığı, şiirlerde sıklıkla vurgulanan bir temadır. Bu savaşın şiddeti ve iki ordu arasındaki amansız çatışma, dönemin edebî anlatımlarında derin bir iz bırakmıştır. Çatışmanın sonlarına yaklaşılmadan, Norman kuvvetleri içindeki Fransız bir şövalye, kendi adamlarını teşvik ederek düşmana karşı yeni bir saldırı dalgası başlatmıştır. Bu şövalyenin adı, şiirlerde *Taillefer* olarak geçmektedir. *Taillefer*'in cesur saldırısı, Norman hücumunu güçlendirmiş ve Anglosakson

⁸ Carmen, ss. 15-19; WP, ss. 148-153; Guy, s. 17; WJ, s. 277; OV, s. 351.

⁹ Bu sayı farklı kaynakta 700 olarak belirtilmiştir. Bk. WP, s. 125.

¹⁰ Carmen, ss. 19-23; WP, s. 150; WJ, ss. 278, 280; Guy, ss. 19-20; OV, s. 353

¹¹ Carmen, ss. 21-23; WP, ss. 153, 156; WJ, ss. 281-282; Guy, ss. 21-22; OV, s. 354.

¹² Genellikle mızrak ve benzeri silahlar kullanan askerlerin birbirinden ayrılmadan art arda saflar halinde savaşmasını esas kabul eden bir savaş düzenidir.

ordusunu zayıf bir konumda bırakmıştır¹³. Bu an, Hastings Savaşı'nın (Muharebesi) seyrini değiştiren önemli bir dönüm noktası olmuştur.

Dük William, ilk saldırısını okçuları kullanarak yapmış ve İngilizlere büyük kayıplar yaşatmıştır. Ardından, Fransızlar sol kanattan, Bretonlar ise sağ kanattan saldırıya geçerken Dük kendisi ve Norman birlikleriyle merkezde çatışmaya katılmıştır. Şiirlerde, savaşın boyutları o kadar yoğun bir şekilde betimlenmiştir ki, ölümlerin bile yere düşmediği bir atmosferin varlığına dikkat çekilmektedir. İngiliz kuvvetleri, yoğun hücumlara karşı dirense de bu çaba sonuçsuz kalmıştır. Kral Harold'un ordusu, birleşik Norman kuvvetlerine karşı üstünlük kurmakta başarısız olmuştur. Bu noktada, Fransız kuvvetlerinin sıklıkla başvurduğu bir taktik olan sahte geri çekilme devreye girmiştir. Fransızlar sol kanattan geri çekilerek İngiliz birliklerini aldatmayı başarmış ve İngilizler, bu yanıltıcı taktiğe kanarak kontrolsüz bir şekilde hücumla geçmişlerdir. Şiirdeki metne atıfla, *"Kaçma taklidi yapanlar ise kendilerini takip edenlere saldırıyor ve onları kontrol altında tutarak onları ölümden kaçmaya zorluyor."* (Carmen, s. 27) ifadesi, Fransızların taktiğinin ne denli etkili olduğunu gözler önüne sermektedir. Dük William, sol kanadındaki savaş alanının temizlendiğini ve sağ kanadında büyük bir gedik açıldığını fark ettiğinde her iki kanadın da dizginlerini serbest bırakmış ve dağılan düşmanı yok etmek için harekete geçmiştir. Fransa topraklarından gelen kuvvetler, uyguladıkları başarılı taktik sayesinde sol kanatta güçlü bir konum elde etmişlerdir. Sol kanatta Fransız saldırısının ardından geri çekilen İngiliz kuvvetleri, Dük'ün diğer birlikleri tarafından öldürülmüştür. Bu saldırıların ardından, Norman kuvvetleri, sayıca üstünlük sağlayarak İngilizlerin ilk saldırısını geri püskürtmüş ve düşman kuvvetlerini çevirmeyi hedeflemişlerdir¹⁴.

Savaşın ilk safhasında, sahte geri çekilme taktiğinde yaşanan hatalar, Dük William'ı kızdırmış ve bu durum, yeni bir dizi emir verilmesine yol açmıştır. Dük, savaş taktiğini yenileyerek kendisinin de merkezde yer aldığı yeni bir saldırı hücumu başlatmıştır. Bu saldırı sırasında, Dük'ün karşısında hiçbir düşman askeri direnememiştir. Hatta Dük'ün güçlü varlığı, rakiplerini geri çekilmeye zorlamıştır (Carmen, ss. 27-29). Şiirden alınan şu alıntı bu durumu açıkça belirtmektedir: *"Kaçma taklidi yapanlar ise kendilerini takip edenlere saldırıyor ve onları kontrol altında tutarak onları ölümden kaçmaya zorluyor."* (Carmen, s. 27). William, atından indikten sonra savaş alanında daha etkin bir şekilde mücadele etmiş ve rakibini ekarte etmiştir. Şiir, William'ın gücünü vurgularken ona *Herkül* benzetmesi yaparak fiziksel ve manevi gücünü betimlemektedir (Carmen, s. 29). Bu benzetme, William'ın hem bedenlen hem de stratejik olarak üstün bir lider olduğunu ima etmektedir. Ardından, yeniden atına binen Dük, savaşa yeniden yönelmiş ve İngiliz kuvvetlerini büyük bir baskı altına almıştır (Carmen, ss. 29-31; Guy, ss. 37-39).

Hellox'un oğlu, atlı konumda olan William'a mızrağıyla saldırmış olsa da Dük'ün atı yaralanmıştır. Bu gelişme, William'ın atından düşmesine sebep olmuştur. Ancak, bu olay sonrasında Dük, büyük bir hiddetle, *"Suçlunun biraz uzaktaki bir kalabalığın arasında saklandığını görünce ona saldırmak için koştu. Sağ elinin sert bir darbesi ve silahının keskin ucuyla kasıklarını deldi ve bağırsaklarını yere döktü."* diyerek düşmanına korkusuzca saldırmıştır (Carmen, s. 31). Bu olay, Dük William'ın savaş alanında ne kadar kararlı ve öfkeli olduğunu gösteren çarpıcı bir sahne olarak şiire yansımaktadır. William'ın yaralanmasının ardından, Kont Eustace, Dük'ün yardımına koşmuş ve William'ın yeniden atına binmesine yardım etmiştir. Şiir, bu yardım hareketini uğur ve zaferin simgesi olarak değerlendirmiştir. William'ın yeniden ata binmesi, onun direncini ve savaşılmaya olan kararlılığını simgelemektedir. İngiliz kuvvetleri, savaşın ilerleyen safhalarında büyük kayıplar vermiş ve geri çekilmeye başlamıştır. Bu kayıplar, İngiliz ordusunun moralini zayıflatmış ve Normanların zaferine giden yolu açmıştır (Carmen, ss. 31-33).

Kral Harold'ın bulunduğu tepeye ulaşılmaya başlandığında, çatışma alanında Fransız kuvvetlerinin üstünlüğü giderek artmış ve Dük William, yanında yer alan şövalyeleri Eustace,

¹³ Carmen, ss. 23-25; WP, ss. 160-161; Guy, s. 24; WJ, s. 289; OV, s. 358.

¹⁴ Carmen, ss. 25-27; WP, ss. 162-164; Guy, ss. 26-27; WJ, s. 290-291; OV, ss. 359-360.

Gilfard ve Hugh'la birlikte tepeye yeni bir hücum başlatmıştır. Bu dört şövalye, saldırılarını doğrudan Kral Harold'a yöneltmişlerdir. Şiir, her birinin yaptığı saldırıyı şu şekilde tasvir etmektedir:

"Dört kişiden ilki, mızrağıyla Kral'ın kalkanını ve göğsünü delerek yeri fışkıran bir kan akışıyla ıslattı. İkincisi, kılıcıyla miğferinin koruması altında kafasını kesti. Üçüncüsü mızrağıyla bağırsaklarını sıvılaştırdı. Dördüncüsü de onun uyluğunu kesip biraz uzağa taşıdı. Toprak, onların bu yollarla yok ettiği bedeni tutuyordu." (Carmen, s. 33; WP, ss. 135-139).

Bu tasvir, Kral Harold'ın son anlarını ve Dük William'ın sadık şövalyelerinin ona karşı olan amansız saldırısını dramatize etmektedir. Kral'ın ölümüne giden bu sert yol, şiirin en kanlı ve dramatik bölümlerinden birini oluşturur. Dük William'ın ve şövalyelerinin üstün saldırı teknikleri, Kral Harold'ın savaş alanındaki sonunu getirmiş ve veraset savaşının kaderini belirlemiştir.

Kral Harold'ın ölümünün duyulmasının ardından, İngiliz kuvvetleri savaşmayı bırakmış ve son direnişlerini göstermeden çekilmişlerdir. Şiire göre, son saldırının neticesinde yaklaşık 2000 İngiliz askerinin çatışmada hayatını kaybettiği ve pek çok kılıç artığı askerin ise kaçtığı belirtilmektedir (Carmen, ss. 33-35). Hastings Savaşı, zamanla ezgisel bir anlatıma dönüşmüş ve Norman lideri Dük William tarafından zaferle sonuçlanmıştır (WM, ss. 47-49; WP, s. 141). Ana karadan gelen William, savaşta en büyük rakibini yenilgiye uğratmış ve Britanya'daki veraset savaşını kazanmıştır. 14 Ekim 1066 tarihi, sadece askerî bir zaferin değil, aynı zamanda Britanya'daki siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapıyı köklü bir şekilde değiştiren bir dönüm noktası olmuştur. Kral William, Harold'ın ölümünden sonra adayı etkileyecek büyük bir istila harekâtı başlatmış ve bu fetih harekâtı, yalnızca askerî bir başarı olmaktan çok, çok daha geniş kapsamlı bir fetih politikası olarak şekillenmiştir. Harold'ın ölümünden sonra, şiir bir yandan ezgisel ve tiyatral bir anlatıma dönüşürken diğer yandan, bu zaferin ardından gelişen yeni toplumsal yapıyı ve değişim süreçlerini anlatmaya devam etmektedir. William'ın fetihleri, sadece askerî bir zaferi değil, aynı zamanda Britanya halkı üzerinde derin bir dönüşüm etkisi yaratmıştır. Bu tarihsel zaferin ardından başlayan yeni dönem, Britanya'nın hem fiziksel hem de kültürel yapısını yeniden şekillendirecek önemli gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Normanların zaferiyle birlikte sadece siyasi iktidar el değiştirmemiş, aynı zamanda mimariden dile, hukuk sisteminden feodal yapının işleyişine kadar pek çok alanda köklü değişiklikler yaşanmıştır. Norman tarzı taş kaleler ve katedraller Britanya'nın fiziksel manzarasını dönüştürürken, Latince ve Fransızca'nın resmi dil hâline gelmesi, Anglosakson kültürü üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. Bu süreçte toprak düzenlemeleri, vergi sistemi ve soyluluk kavramı gibi yapılar da yeniden tanımlanmıştır.

SONUÇ

Britanya Adası, Roma İmparatorluğu'nun kültür ve tarihine dâhil olmuş olsa da her zaman Kıta Avrupası'ndan farklı bir kültürel geçmişe ve seviyeye sahip olmuştur. Bu yönüyle Britanya, kendine özgü tarihsel hafızalar geliştirmiştir. Bu ifade, Britanya Adası'nın Roma egemenliği altında geçirdiği döneme rağmen, Kıta Avrupası'ndan kültürel olarak ayrılan bir kimliğe sahip olduğunu vurgulamaktadır. Roma İmparatorluğu'nun idari, mimari ve dinî etkileri Britanya'da belirgin şekilde görülse de ada toplumunun yerel gelenekleri, dil yapısı ve sosyal örgütlenme biçimleri, Roma sonrasında dahi özgünlüğünü korumuştur. Ayrıca Britanya, coğrafi konumu nedeniyle Kıta Avrupası'ndaki gelişmelerden zaman zaman izole kalmış ve bu da kendi tarihsel anlatılarını, hafızasını oluşturmaya olanak tanımıştır. Bu tarihsel hafıza, hem Anglosakson mirasıyla hem de Norman fethi sonrası gelişen siyasi ve kültürel yapıyla şekillenmiştir. Dolayısıyla Britanya, Roma mirasını içselleştirirken aynı zamanda onu, yerel unsurlarla harmanlayarak kendine özgü bir tarihsel yol izlemiştir. 14 Ekim 1066 tarihinde gerçekleşen Hastings Savaşı, Veraset Savaşları'nın dönüm noktası olmuş ve Fatih William'la Normanların zaferiyle sonuçlanmıştır. Ardından gelen Norman İstilas, adanın toplumsal, kültürel ve ekonomik yapısında büyük bir değişim sürecini başlatmıştır. William, adada feodal yapıyı tamamen değiştirmemiş, fakat yeni feodal unsurlar

ekleyerek adanın eski yapısını yeniden şekillendirmiştir. Ayrıca, adanın eğitim ve kültür anlamında Kıta Avrupası'na yaklaşması, yine Fatih William ve Hastings Savaşı sayesinde mümkün olmuştur.

Hastings Savaşı, tarihçiler tarafından sıklıkla incelenen önemli bir konu olmuştur. Birincil ve ikincil kaynaklar üzerinde yapılan çalışmalar, bu konuda derinlemesine bir analiz yapılmasına olanak sağlamaktadır. Dönemin edebî yapıtlarında yazının doğası gereği, tarihsel izlerin yer alması, Orta Çağ tarih yazımının sınırlarını genişleterek savaş hakkındaki şiirlerden yola çıkılarak tarihsel bir yapı inşa edilmesine imkân sunmuştur. *"Tarihsel belgeler"*, geçmişe dair resmî ve güvenilir kayıtlar olarak görülse de bu tür kaynakların günümüze ulaşma olasılığı yüksek olmasına rağmen, bu terimi geniş bir kapsamda kullanmak faydalıdır. Bu şekilde tarihçiler, gerçek bilgiye daha yakın verilere ulaşabilirler.

Edebiyat ve tarih, yazının icadıyla birlikte şekillenen ve birbirine bağlı iki alan durumundadır. Bu bağ, tarihsel olayların anlatılmasında edebiyatın büyük bir rol oynadığını göstermektedir. Edebiyat, tarih bilimi için zengin bir veri kaynağı sunar. Edebî veriler, doğru metodolojik incelemelerle tarihsel veriye dönüşebilir. Bu, tarih biliminin bir temel sorusu olan *"Kaynak nedir?"* sorusunun cevabını anlamaya yardımcı olabilir. Edebiyatın bu şekilde tarihsel bir nosyon kazanması, tarihsel bir kanıt oluşturulmasına katkı sağlar.

Şiir metinleri, yalnızca estetik ve edebî değer taşıyan ürünler değil, aynı zamanda ait oldukları dönemin zihniyetini, toplumsal yapısını ve tarihsel olaylarını yansıtan birer belgedir. Özellikle klasik şiir, hükümdar övgüleri (methiyeler), savaş anlatımları, toplumsal eleştiriler ve dinî-tasavvufi temalar aracılığıyla dönemin siyasal ve kültürel atmosferine dair ipuçları sunar. Şairin yaşadığı döneme tanıklık etmesi, şiiri birincil tarihsel kaynaklara yakınlaştırır. Bununla birlikte, şiirin tarihî bir belge olarak kullanımı, onun söz sanatları ve kurmaca unsurlar içerdiği gerçeği göz önünde bulundurularak bağlamsal ve eleştirel bir yaklaşımla yapılmalıdır. Şairin himaye ilişkileri, siyasal yönelimleri veya ideolojik bağlılıkları, metnin tarihsel değeri kadar yönlendirici niteliğini de ortaya koyar. Bu bağlamda, şiir metinleri, doğrudan olmasa da dolaylı tarihsel veriler sağlayarak dönemin düşünce dünyasını ve olaylara verilen tepkileri anlamada önemli birer kaynaktır.

Extended Abstract

The Battle of Hastings, fought on October 14, 1066, is one of the most pivotal events in English history, marking the end of the Anglosaxon period and the beginning of Norman rule. This confrontation between the Normans, led by Duke William II of Normandy, and the Anglosaxons, led by King Harold II, had lasting effects on England's political, social, and cultural landscape. The events leading up to the battle were complex, involving contested claims to the throne and rivalries that culminated in this decisive conflict. The chain of events began with the death of King Edward the Confessor on January 5, 1066. Edward left no direct heir, leading to a struggle for succession. Harold II, the powerful Earl of Wessex, was quickly crowned king by the English nobles, but his claim was disputed by William, Duke of Normandy. William asserted that Edward had promised him the throne years earlier and that Harold had sworn to support his claim. These assertions were controversial and widely debated, but William was determined to press his case. He began preparing for an invasion of England to assert his right to the crown. Harold's position was further threatened by an invasion from the Norwegian king, Harald Hardrada, who claimed the throne through an earlier agreement with King Harthacnut. Supported by Harold's estranged brother, Tostig Godwinson, Hardrada launched his campaign in northern England. Harold responded swiftly, marching his forces north to confront the invaders. On September 25, 1066, Harold's army defeated Hardrada at the Battle of Stamford Bridge, killing both Hardrada and Tostig. However, this victory came at a high cost; Harold's forces were exhausted and diminished. This northern campaign left southern England vulnerable to William's imminent invasion. William had spent months preparing, assembling a formidable army that included cavalry, infantry, and archers. His invasion fleet crossed the English Channel and landed in Sussex. Harold, forced to march his army south quickly, met William near Hastings on October 14, 1066. The battle took place on an open

field, with Harold's forces occupying a defensive position on high ground. The English army consisted mostly of infantry, including housecarls (elite troops) and the fyrd (militia). In contrast, William's army was more diverse and better equipped, employing cavalry, archers, and infantry in a coordinated strategy. One of William's most effective tactics was the use of feigned retreats, which lured Anglosaxon soldiers into breaking their defensive lines. These traps allowed the Normans to exploit gaps in the English formation, gradually weakening Harold's forces. Despite the strong defensive position of the Anglosaxons, the tide of the battle turned when Harold was killed. According to tradition, he was struck in the eye by an arrow, though the exact circumstances remain uncertain. Harold's death shattered the morale of his troops, leading to their eventual defeat. By the end of the day, the Normans had triumphed, securing William's claim to the English throne. Following his victory, William moved quickly to consolidate power. He subdued remaining resistance and laid siege to London, which soon surrendered. On Christmas Day, 1066, William was crowned King of England at Westminster Abbey, marking the official start of Norman rule. Over the following years, William transformed the governance of England by introducing a centralized system, redistributing land to Norman nobles, and implementing feudalism. The Anglosaxon elite were largely replaced by Norman lords who pledged allegiance to William. The Norman Conquest brought profound changes to English society and culture. The introduction of feudalism reshaped the social and political hierarchy, while the Anglosaxon language began to merge with Norman French. French became the language of the ruling class, influencing English vocabulary, particularly in areas like law, governance, and art. This linguistic blending helped shape modern English. The Normans also revolutionized architecture in England, introducing the Romanesque style. They built castles, churches, and cathedrals, many of which still stand today as enduring symbols of Norman influence. The Bayeux Tapestry, a detailed embroidery depicting the events of the Norman Conquest, remains a valuable historical artifact from this period. In conclusion, the Battle of Hastings was a defining moment in English history. It ended the Anglosaxon era, ushered in Norman rule, and reshaped the nation's governance, language, and culture. Its consequences were far-reaching, influencing not only England but also the broader trajectory of European history.

KAYNAKÇA

I. Dönem Eserleri

- ASC, 1996 Anglo-Saxon Chronicle (1996). Michael Swanton (çev.). New York: Routledge.
- ASC, 1912 Anglo-Saxon Chronicle (1912). James Ingram (çev.). London: Everyman Press.
- Guy Guy (1999). Deeds of William, Duke of the Normans. C. J. Holdsworth (çev) New York: Oxford University Press.
- Carmen Guy, Bishop of Amiens (1999). *Carmen De Hastingae Proelio*. Frank Barlow (ed. ve çev.) Oxford: Clarendon Press.
- OV Orderic Vitalis (1969-1980). *The Ecclesiastical History of Orderic Vitalis*. Marjorie Chibnall (çev.) 3. cilt. Clarendon Press.
- WJ William of Jumièges (1995). *Gesta Normannorum Ducum*. Elisabeth M. C. Van Houts (çev) 2 cilt. Clarendon Press.
- WM William of Malmesbury (1847). *Cronicle of The Kings of England From The Earliest Period to The Reign of King Stephen*. A. Giles (ed. ve çev.) London.
- WM William of Malmesbury (2007). *Gesta Pontificum Anglorum*. M. Winterbottom (ed. ve çev.) Oxford: Clarendon Press.
- WP William of Poitiers (1998). *Gesta Guillelmi*. R. H. C. Davis ve Marjorie Chibnall (ed. ve çev.) Oxford: Clarendon Press.

II. Telif ve Tetkik Eserler

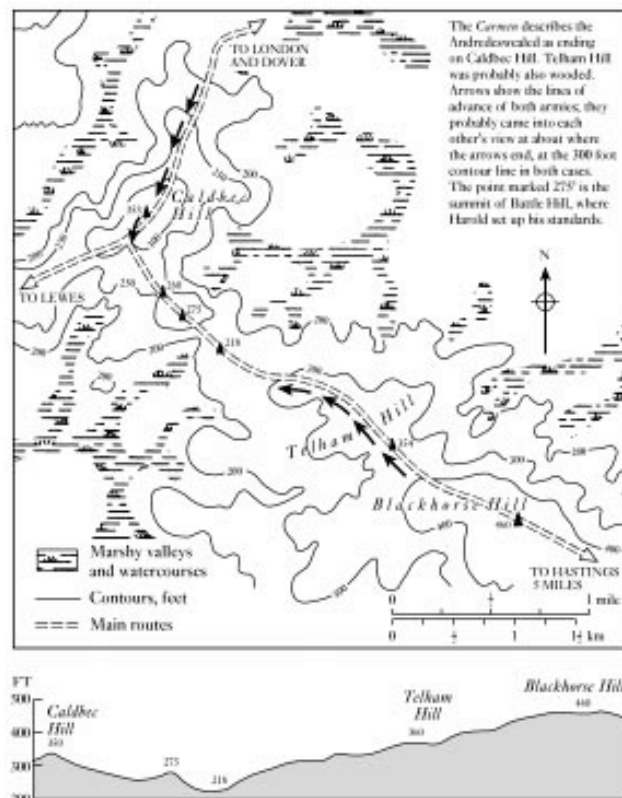
- Barlow, F. (2002). *The Godwins: The Rise and Fall of a Noble Dynasty*. Pearson.
- Bloch, M. (2021). *Tarih Savunusu veya Tarihçilik Mesleği*. İletişim Yayınları.
- Breisach, E. (2017). *Tarihyazımı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Davis, R. H. C. (1978). "The Carmen de Hastingae Proeli". *English Historical Review*, (XCIII-367), 241-261.
- Ergut, F. (2022). *Tarihin Hakikatleri*. İletişim Yayınları.
- Halkin, Leon-E. (2000). *Tarih Tenkidinin Unsurları*. TTK Yayınları.
- Haskins, C. H. (2022). *On İkinci Yüzyıl Rönesansı*. Selenge Yayınları.
- Hobsbawn, E. (1999). *Tarih Üzerine*. Bilim ve Sanat Yayınları.
- Houts, E. M.C. van. (1989). "Latin Poetry and Anglo-Norman Court 1066-1135: The Carmen de Hastingae Proelio". *Journal of Medieval History*, (15), 39-62. [https://doi.org/10.1016/0304-4181\(89\)90032-8](https://doi.org/10.1016/0304-4181(89)90032-8)
- Igger, G. G. (2016). *Bilimsel Nedensellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarihyazımı*. Tarih Vakfı Yurt yayınları.
- Lawson, M. K. (2003). *The Battle of Hastings 1066*. Tempus.
- Le Bon, G. (2023). *Tarih Felsefesinin Bilimsel Esasları*. Dorlion Yayınları.
- Michel, F. X. (1840). "Widonis Carmen de Hastingae Proelio". *Chroniques Anglo-Normandes*, (I), 1-38.
- Owen, D. D. R. (1982). "Chanson de Roland and Carmen de Hastingae Proelio". *Medium Ævum*, (51-1), 18-34.
- Petrie, H. (1848). "De Bello Hastingensi Carmen". *Monumenta Historia Britannica*, London, 85-72.
- Shippey, T. (2000). *J.R.R. Tolkien: Author of the Century*, HarperCollins.
- Stanford, M. (2022). *Tarihin İncelenmesi için Kılavuz*. Isık Yayınları.
- Tosh, J. (2022). *Tarihin Peşinde*. Özden Arıkan. Kronik Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe sözlük* (10. bs.). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Walker, I. (1997). *Harold: The Last Anglo-Saxon King*. Sutton Publishing.

 SUITDER SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ DERGİSİ Süleyman Demirel University Journal of Humanities and Social Sciences	
Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası:	Katılımcı yoktur.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları:	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	It is exempt from the Ethics Committee Approval
Informed Consent:	No participants.
Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Copyrights:	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.

EKLER

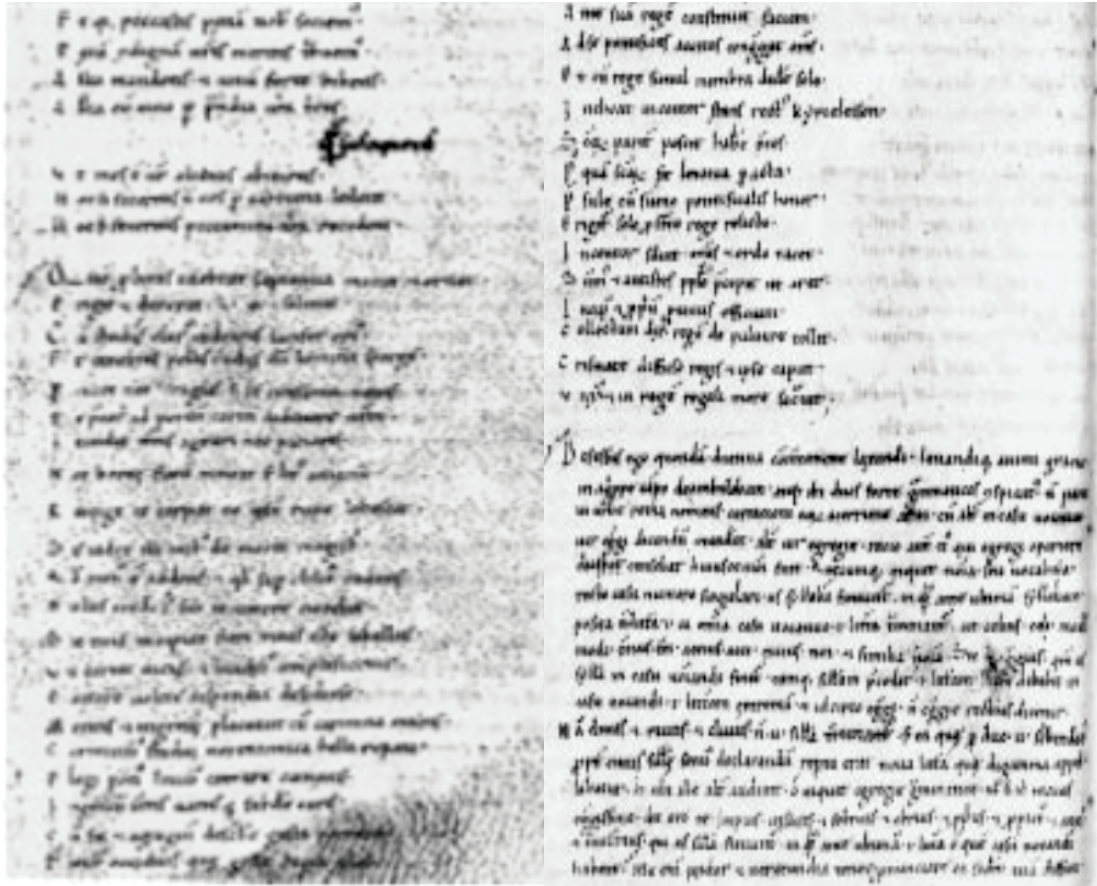
Görsel 1: William'ın Sefer Güzergahı: Ağustos-Aralık 1066

(Guy, Bishop of Amiens, *Carmen De Hastinae Proelio*, ed. ve çev. Frank Barlow, Clarendon Press, Oxford, 1999)

Görsel 2: Hastings Yarımadası ve Savaş Alanı Planı

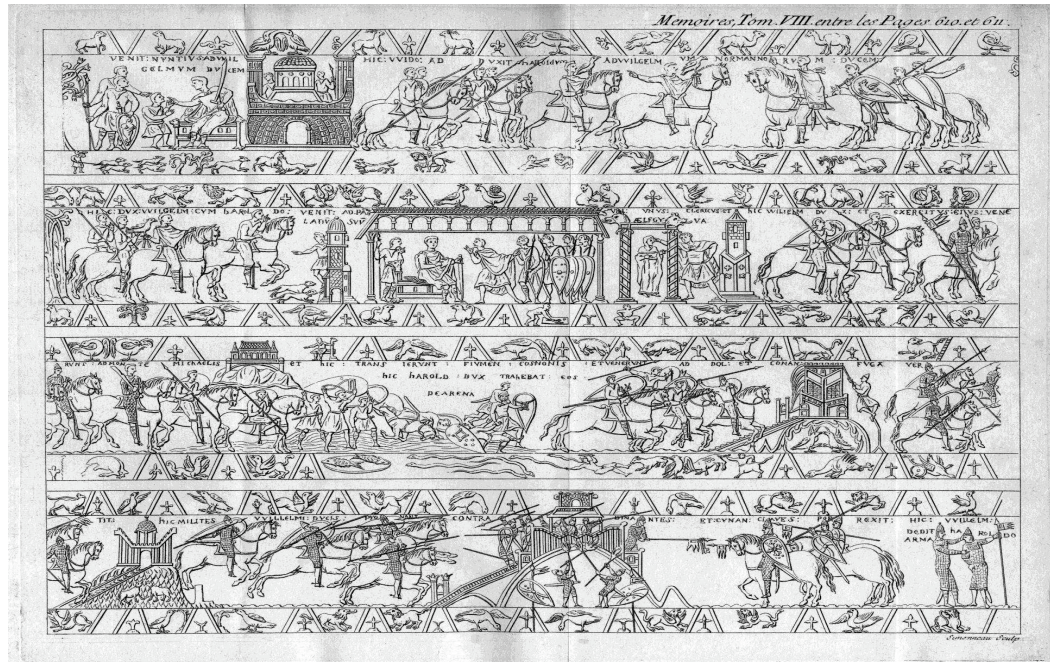
(Guy, Bishop of Amiens, *Carmen De Hastingsae Proelio*, ed. ve çev. Frank Barlow, Clarendon Press, Oxford, 1999)

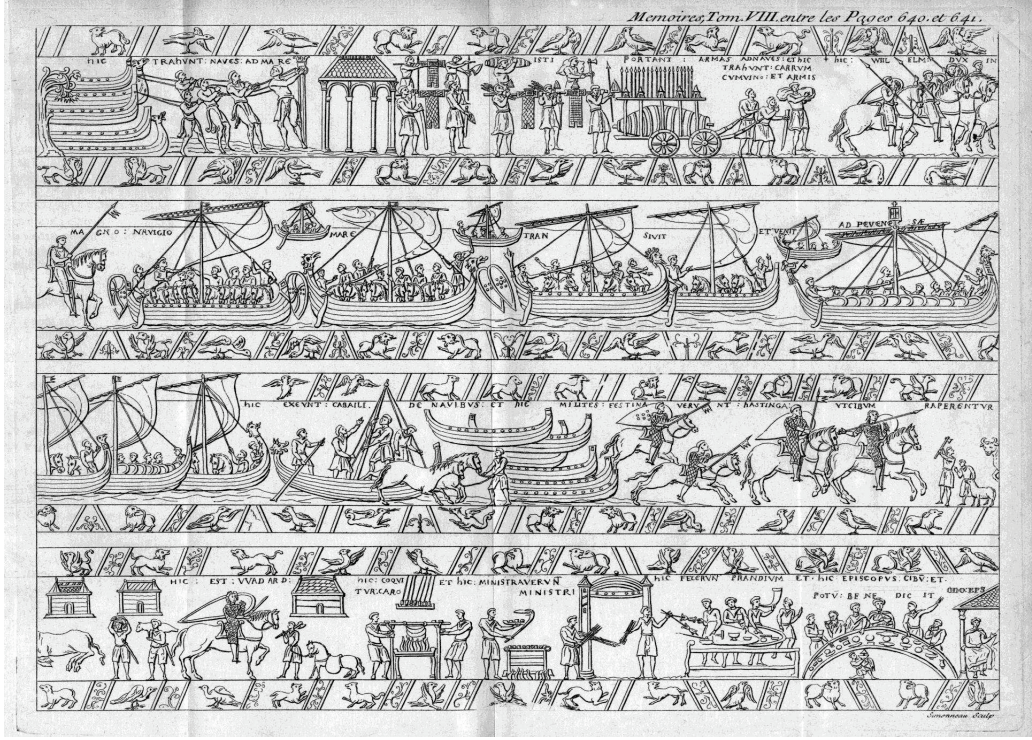

Görsel 3: Carmen de Hastingae Prolio Metin Örnekleri

(Guy, Bishop of Amiens, *Carmen De Hastingae Proelio*, ed. ve çev. Frank Barlow, Clarendon Press, Oxford, 1999)

Hastings 1066: Şarkılara Dökülen Kanın İzinde

Görsel 4: Bayeux Tapestry'nin Lancelot Gravürleri

(Lawson, M. K., *The Battle of Hastings 1066*, Tempus, 2003, s. 266, 267, 269)

 SUITDER SÖĞÜT İNŞAN VE TOPLUM BİLİMLERİ DERGİSİ Sakarya University Journal of Humanities and Social Sciences	
Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	Çalışma, Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu'nun 15.12.2022 tarihli ve sayı 14 ve karar 2022-179 onay numaralı kararı ile Etik Onay almıştır.
Katılımcı Rızası:	Araştırmaya katılanlara çalışmanın amacı ifade edilerek rızaları alınmıştır.
Mali Destek:	Çalışma için TÜBİTAK 2209 projesi kapsamında destek alınmıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları:	Çalışmada kullanılan ölçeklerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	This study has received Ethical Approval from the Uşak University Social and Human Sciences Scientific Research and Publication Ethics Committee, dated 15.12.2022, number 14, and decision number 2022-179.
Informed Consent:	Participants were informed about the purpose of the study and their consent was obtained.
Financial Support:	This study was supported by the TÜBİTAK 2209 project.
Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Copyrights:	The necessary permissions have been obtained from the copyright holders for the scales used in this study.

